

Aktuelt nå

FN, Europarådet og andre overnasjonale organer har siden 2. verdenskrig vedtatt en rekke dokumenter, som utvilsomt har hatt stor virkning - for eksempel FNs menneskerettighetserklæring og FNs konvensjon om barnets rettigheter. De kan til og med ha gjort verden en smule bedre å leve i. Alle dokumentene er ikke like bindende, men de vil likevel – i kraft av sin blotte tilstedeværelse – utgjøre en forskjell. Dette har sammenheng med en økende offentlighet omkring de vilkår som beskrives, og ingen regjering vil i dag ønske å komme i den internasjonale opinionens gapestokk ved å krenke eller ignorere dem.

Dermed er selvsagt ikke alle problemer løst. Det er nå som før viktig at alle - fra politisk til grasrotnivå – kontinuerlig arbeider med dokumentene og påpeker overfor regjeringer forpliktelsen til å etterleve det som står og kanskje særlig ånden i dokumentene. Det er også viktig at den interesserte offentlighet og forskerverden gjør dokumentene til gjenstand for løpende debatt; dels fordi en verden i forandring tvinger oss til fra tid til annen å revidere våre regelsett, dels fordi overnasjonale dokumenter alltid vil være abstrakte - ellers vil de ikke kunne samle flertall. Derfor må de også konkretiseres i hvert enkelt land og gruppe.

Seminaret om barns rettigheter, som NOSEB arrangerte den 18. november 1998 i samarbeid med NTNU og Allforsk kan sees som et eksempel på en slik utveksling mellom forskjellige grupper som har interesse for barns rettigheter: fra den vanlige borger til politikere, praktikere og forskere. Den umiddelbare anledning for seminaret var 50-året for FNs menneskerettighetserklæring av 10. desember 1948, men seminaret ønsket også markere erklæringens relevans for barn.

Artiklene i dette nummer av "Barn" handler alle om rettigheter. Noen av artiklene er foredrag fra selve seminaret, andre er reviderte utgaver av forfatternes framlegg, mens andre igjen er skrevet direkte til dette nummer.

Som det framgår av artiklene, har rettigheter så mange fasetter og lag, at de nødvendiggjør tverrfaglighet. Når den er best, innebærer den, som Tore Lindbakk sa i sin velkomsttale, både spisskompetanse og nysgjerrighet. Rettigheter skal observeres, overveies og praktiseres fra det globale til det lokale, og de skal omfatte såvel helt alminnelige og "normalt" fungerende mennesker som personer som av en eller annen grunn har vanskelig for å fremme sine berettigede krav på likestilling.

Inger Marii Tronvoll og Torill Tjellflaat diskuterer i sine framlegg nettopp dette - dels fra de fysiske funksjonshemmedes synspunkt, dels fra barnevernbarnas

ståsted. Slike grupper har krav på ekstra innsats og støtte, både for at de skal kunne komme ut av sin usynlighet og for at de skal få sine behov for ekstra ressurser gjort gjeldende. I prinsippet har disse barna samme rettigheter som andre, men det krever en positiv særbehandling å få dem virkeliggjort.

Per Miljeteig gjør rede for Konvensjonen om barnets rettigheter - både dens tilblivelseshistorie, dens plassering i FN-systemet og reglene for hvordan myndighetene lever opp til dens bestemmelser. På mange måter er det en suksesshistorie, men det er fortsatt viktig at det finnes kontrollinstanser. Miljeteigs nivå er så å si det store, men det er flere lag. Barns rettigheter kan også, som beskrevet av Anne Trine Kjørholt, søkes praktisert på en rekke av barns nære arenaer - barnehager, skoler osv. I mange land foregår det forsøk, som kombinerer oppdragelse til demokrati og deltagelse med muligheter for reell medbestemmelse. Denne type forsøk er viktige og i samsvar med en rekke nye tendenser i synet på barn. Ruth Skoglunds artikkel føyer seg inn i denne tendens, når hun skriver om barn som informanter. Barn er ikke kun personer som skal informeres, de besitter selv en viten og har derfor rett til og også kompetanse til å gi den videre. Dette er sentrale spørsmål på forskningsnivå såvel som i rettslige sammenhenger. Dertil kommer en etisk dimensjon.

Paul Opdal, Per Olav Tiller og Jens Qvortrup beskjeftiger seg hver på sin måte med barns rettigheter i noe mer abstrakt forstand. Ja, fins det overhode "en rett til barndom", spør Tiller og går også tilbake i historien for å illustrere spørsmålets besvarelse. I et mere filosofisk språk er grunnspørsmålet hos Opdal, om det er forskjell på en rettighet som baserer seg på en sosial posisjon og en rettighet som knytter seg til personen som sådan, f.eks. til personen barn? Har også barn umistelige rettigheter? Endelig knytter Qvortrup forbindelsen mellom dokumentenes rettslige krav og noen faktiske tendenser i barns materielle vilkår.

Barns rettigheter favner vidt - fra en forståelse av kulturelle og religiøse strømninger, slik de er skissert av Tore Lindholm, til kjennskap til noen av de historiske frontfigurer. Leif Larsen gir en kort men fortjent tributt til en av de nesten glemte pionerer.

Seminaret på Dragvoll var godt besøkt - et godt tegn på at disse spørsmål opptar mange mennesker - som borgere og som profesjonelle. Det er viktig å holde debatten varm om så sentrale temaer. I 1999 er det ti år siden Konvensjonen om barnets rettigheter ble vedtatt, og det bør heller ikke gå upåaktet hen.

Red.